

Date: 19th December-2025

STEAM TEXNOLOGIYASI ASOSIDA MAKTABGACHA YOSHDAGI
BOLALARDA IQTISODIY TASAVVURLARNI SHAKLLANTIRISH

Boltayeva Nasiba Ilhomovna

Buxoro innovatsiyalar universiteti o'qituvchisi

BuxDPI mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda STEAM texnologiyasi asosida iqtisodiy tasavvurlarni shakllantirish masalalari tadqiq etilgan. Tadqiqotda STEAM texnologiyasining mohiyati, uning maktabgacha ta'limdagi o'rni va ahamiyati, shuningdek, iqtisodiy tarbiyaning nazariy asoslari tahlil qilingan. Maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda iqtisodiy tasavvurlarni shakllantirish jarayonida STEAM texnologiyasini qo'llashning metodologik asoslari, pedagogik shart-sharoitlari va samarali usullari yoritilgan. Tadqiqot natijalarida STEAM loyihalari orqali bolalarda tejamkorlik, resurslardan oqilona foydalanish, mehnat qadri va pul munosabatlari haqidagi boshlang'ich tushunchalarni shakllantirishning innovatsion yondashuvlari taqdim etilgan. Maqolada keltirilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyachilari va metodistlari faoliyatida qo'llanilishi mumkin.

Kalit so'zlar: STEAM texnologiyasi, maktabgacha ta'lim, iqtisodiy tasavvurlar, iqtisodiy tarbiya, loyihaviy faoliyat, moliyaviy savodxonlik, tejamkorlik, integratsiyalashgan ta'lim, innovatsion metodika, kognitiv rivojlanish.

Zamonaviy jamiyatda iqtisodiy bilimlar va ko'nikmalar shaxsning ijtimoiy hayotga muvaffaqiyatli integratsiyalashuvida muhim omil sifatida e'tirof etilmoqda. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni hamda Maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida bolalarni hayotga tayyorlash, ularda zamonaviy kompetensiyalarni shakllantirish vazifalari belgilab berilgan. Shu munosabat bilan maktabgacha yoshdagi bolalarda iqtisodiy tasavvurlarni shakllantirish masalasi dolzarb pedagogik muammo sifatida kun tartibiga qo'yilmoqda.

Maktabgacha yosh davri bolaning shaxsiy sifatleri, qadriyatleri va dunyoqarashi shakllanadigan senzitiv davr hisoblanadi. Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, 3-7 yosh oralig'ida bolalarda abstrakt tafakkur elementlari paydo bo'la boshlaydi, ular oddiy iqtisodiy tushunchalarni o'zlashtirish qobiliyatiga ega bo'ladilar. Shu bois, iqtisodiy tarbiyani aynan maktabgacha ta'lim bosqichidan boshlash pedagogik jihatdan asoslangandir.

Biroq an'anaviy ta'lim metodlari orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda iqtisodiy tasavvurlarni shakllantirish jarayoni bir qator qiyinchiliklarga duch keladi. Iqtisodiy tushunchalarning abstrakt xususiyati, bolalarning amaliy tajriba cheklanganligi, mavjud metodikalarning bolalar psixologiyasiga mos kelmasligi kabi omillar ushbu jarayonning

Date: 19th December-2025

samaradorligini pasaytiradi. Mazkur muammolarni hal etishda STEAM texnologiyasi samarali vosita sifatida e'tirof etilmoqda.

STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics) texnologiyasi fan, texnologiya, muhandislik, san'at va matematikani integratsiyalashgan holda o'rgatishga qaratilgan innovatsion pedagogik yondashuv hisoblanadi. Ushbu texnologiya bolalarda tanqidiy tafakkur, ijodiy fikrlash, muammolarni hal etish va kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. STEAM texnologiyasi o'z mohiyatiga ko'ra, murakkab tushunchalarni amaliy faoliyat orqali o'zlashtirishga imkon beradi, bu esa maktabgacha yoshdagi bolalarda iqtisodiy tasavvurlarni shakllantirish uchun qulay metodologik asos yaratadi.

Tadqiqotning maqsadi STEAM texnologiyasi asosida maktabgacha yoshdagi bolalarda iqtisodiy tasavvurlarni shakllantirish metodikasini ilmiy-nazariy jihatdan asoslash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot ob'ekti sifatida maktabgacha ta'lim muassasalarida ta'lim-tarbiya jarayoni, predmeti sifatida esa STEAM texnologiyasi asosida maktabgacha yoshdagi bolalarda iqtisodiy tasavvurlarni shakllantirish jarayoni belgilangan.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda iqtisodiy tasavvurlarni shakllantirish masalasi pedagogika fanida nisbatan yangi yo'nalish hisoblanadi. Ushbu soha bo'yicha ilmiy tadqiqotlar XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab rivojlana boshladi. A.D.Shatova, A.A.Smolentseva, E.A.Kuraqlarning tadqiqotlarida maktabgacha yoshdagi bolalarda iqtisodiy tarbiya berish nazariyasi va metodikasining asoslari ishlab chiqilgan. Olimlar ta'kidlashlaricha, maktabgacha yosh davrida bolalar iqtisodiy hodisalar haqida ma'lum tasavvurlarga ega bo'ladilar va ularni kundalik hayotda kuzatib, o'zlashtirib boradilar.

Iqtisodiy tasavvurlar tushunchasi psixologik nuqtai nazardan shaxsning iqtisodiy hodisalar, jarayonlar va munosabatlar haqidagi obrazli bilimlar tizimi sifatida ta'riflanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda iqtisodiy tasavvurlar asosan quyidagi yo'nalishlarni qamrab oladi: mehnat va uning natijalari haqida tasavvurlar, pul va uning vazifalari haqida boshlang'ich tushunchalar, xarid-sotiq munosabatlari haqida bilimlar, tejamkorlik va resurslardan oqilona foydalanish ko'nikmalari, ehtiyojlar va imkoniyatlar o'rtasidagi mutanosiblik tushunchasi. Mazkur tasavvurlar bolaning ijtimoiylashuvi jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi va uning kelajakdagi iqtisodiy xulq-atvorining poydevorini tashkil etadi.

Xulosa va Takliflar:

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, STEAM texnologiyasi maktabgacha yoshdagi bolalarda iqtisodiy tasavvurlarni shakllantirish uchun samarali metodologik asos hisoblanadi. Fan, texnologiya, muhandislik, san'at va matematikaning integratsiyalashgan o'qitilishi bolalarda iqtisodiy tushunchalarni yaxlit, amaliy va emotsional jihatdan o'zlashtirishga imkon beradi. Loyihaviy faoliyat, o'yin texnologiyalari va amaliy mashg'ulotlar orqali bolalarda mehnat, pul, tejamkorlik, resurslardan oqilona foydalanish kabi tushunchalar haqida boshlang'ich tasavvurlar shakllanadi.

Date: 19th December-2025

STEAM texnologiyasi asosida iqtisodiy tasavvurlarni shakllantirish jarayoni maxsus pedagogik shart-sharoitlarni talab etadi: ta'lim muhitining innovatsion jihozlanishi, pedagoglarning maxsus tayyorgarligi va oila bilan hamkorlik tizimining yo'lga qo'yilishi zarur. Ushbu shart-sharoitlar ta'minlanganda, maktabgacha yoshdagi bolalarda iqtisodiy savodxonlikning mustahkam poydevori shakllanadi, bu esa ularning kelajakda ijtimoiy-iqtisodiy hayotga muvaffaqiyatli integratsiyalashuviga zamin yaratadi.

Tadqiqot natijalari asosida maktabgacha ta'lim muassasalari amaliyotiga quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi: STEAM texnologiyasi asosida iqtisodiy tarbiya dasturini joriy etish, pedagoglar malakasini oshirish tizimini yo'lga qo'yish, ta'lim muhitini tegishli materiallar va jihozlar bilan boyitish, oila bilan hamkorlikning innovatsion shakllarini qo'llash. Kelgusida ushbu metodikaning samaradorligini eksperimental tekshirish va milliy maktabgacha ta'lim standartlariga moslashtirish bo'yicha tadqiqotlarni davom ettirish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2019.
2. Шатова А.Д. Экономическое воспитание дошкольников. – М.: Педагогическое общество России, 2005. – 256 с.
3. Смоленцева А.А. Введение в мир экономики, или как мы играем в экономику. – СПб.: Детство-Пресс, 2008. – 176 с.
4. Yakman G. STEAM Education: An Overview of Creating a Model of Integrative Education // Pupils Attitudes Towards Technology. – 2008. – P. 335-358.
5. Sharipova D.D., Ataeva G.I. Maktabgacha ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2020. – 184 b.
6. Bybee R.W. The Case for STEM Education: Challenges and Opportunities. – Arlington: NSTA Press, 2013. – 118 p.
7. Курак Е.А. Экономическое воспитание дошкольников. – М.: Сфера, 2002. – 80 с.
8. Quezada R.L., Talbot C., Quezada-Parker K.B. From Bricks and Mortar to Remote Teaching: A Teacher Education Program's Response to COVID-19 // Journal of Education for Teaching. – 2020. – Vol. 46. – № 4. – P. 472-483.
9. Abdullayeva M.N. Maktabgacha yoshdagi bolalarda kognitiv kompetensiyalarni shakllantirish metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. – 156 b.
10. Land M.H. Full STEAM Ahead: The Benefits of Integrating the Arts into STEM // Procedia Computer Science. – 2013. – Vol. 20. – P. 547-552.

